

ÖĞRETMENLERİN İNTERNET VE SOSYAL MEDYA KULLANIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ÇANAKÇI İLÇESİ ÖRNEĞİ

Hakan KULAK*

Mümin AYPARÇASI**

ÖZ

Bu çalışmanın temel amacı öğretmenlerin internet ve sosyal medyayı ne sıklıkla ve hangi amaçlarla kullandıklarının yanı sıra bu araçların eğitim-öğretim süreçlerindeki yeri ve önemini ortaya koymaktır. Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde Giresun ili Çanakçı ilçesinde yer alan ilk ve orta öğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin tamamı oluşturmaktadır. Araştırmanın Örneklemini ise araştırma evreninden seçilen 3 okul ve burada görev yapan 24'ü kadın 21'i erkek olmak üzere toplam 45 öğretmenden oluşmaktadır. 2018 yılı Nisan ayında yüz yüze anket yöntemiyle yapılan araştırma nicel bir çalışma olup tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS 20 paket programı kullanılarak bilgisayara aktarılmış, frekans ve yüzde analizleri yapılmıştır. Yapılan analizler neticesinde İnternet kullanım sıklığı ile sosyal medya kullanım sıklığı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiş olup, katılımcıların çoğunun sosyal medya türlerinden en çok facebook'u kullandıkları, erkek ve kadın öğretmenlerin ise sosyal medyayı bilgi amaçlı ve eğlence amaçlı kullandıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, İnternet, Sosyal Medya, İnternet ve sosyal medya kullanımı.

A STUDY ON THE USE OF INTERNET AND SOCIAL MEDIA BY TEACHERS: A CASE OF THE ÇANAKÇI COUNTY

ABSTRACT

The main purpose of this study is to determine the importance of teachers' use of internet and social media in both educational and teaching processes. The universe of the study consists of the teachers working in primary and secondary schools in the Çanakçı district of Giresun province in the spring term of 2017-2018 academic year. The sample of the study consisted of 3 schools selected from the research universe and 45 teachers, of whom 24 were women and 21 were men. The survey conducted by face to face survey method in April 2018 was a quantitative study. The data obtained from the research were transferred to computer using SPSS 20 package program and frequency and percentage analyzes were performed. As a result of the analyzes, a significant relationship was found between the frequency of Internet usage and the frequency of social media usage.

Keywords: Teacher, Internet, Social Media, Internet and social media usage.

GİRİŞ

20. yüzyılın son çeyreğine damgasını vuran en önemli olgu bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerdir. İnternetin ortaya çıkmasıyla birlikte bilgiye erişim anlamında insan

* KTÜ Sosyoloji Bölümü Y. L. Öğrencisi, hakan_frantez@hotmail.com, ORCID No: 0000-0002-4794-8742

** KTÜ Sosyoloji Bölümü Y. L. Öğrencisi, muminayparcasi@hotmail.com, ORCID No: 0000-0002-0970-1001

Araştırma Makalesi/Research Article.

Başvuru/Received: 27.12.2018

Kabul/Accepted: 13.07.2019

yaşamında köklü değişiklikler ortaya çıkmıştır. Bireysel olarak insan yaşamındaki değişiklik tabii olarak sosyal yaşamı da değiştirmiştir. Günümüz insan nüfusu dikkate alındığında dünya tarihinde hiçbir zaman bu kadar kalabalık ve birlikte yaşam iç içe olmamıştır. Bu denli kalabalık ve iç içe yaşayan insanların birbirlerinden etkilenmeleri de kaçınılmazdır. Bu etkileşimin en yoğun olarak yaşandığı alanın hiç şüphesiz bireye fiziksel olarak en yakını olması beklenir. Oysaki özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren teknolojinin gelişmesi ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla başlayan değişimlerle birlikte etkileşim ve iletişim bakımından uzaklık-yakınlık kavramlarında anlam kayması olmuştur. Bu değişimin en belirgin sebebi ise bilişim alanında yaşanan baş döndürücü ve dinamik gelişmelerdir.

İnternetin ortaya çıkıp insan ve toplum hayatında eşi benzeri görülmemiş değişimler yapmasına paralel olarak birtakım yenilikler ve imkânlar da hayatımıza girmiştir. Bunlardan en bilineni sosyal ağlar ya da daha bilinen ismiyle Sosyal Medya'dır. İnsanların duygu, düşünce ve çalışmalarını paylaştığı ve kullanıcı merkezli interaktif bir alan olarak ortaya çıkan sosyal ağlar kullanıcılara büyük imkânlar getirmiştir. İnsanların diğer bireylerle çeşitli amaçlarla bir araya geldiği ve bunun sonucu olarak da yeni bir anlayışın ortaya çıkmasını sağlayan bu ağların kullanıcı sayısı yüz milyonlara ulaşmakta ve her geçen gün de artmaktadır.

Günümüz bilgi toplumlarında internet, bilgiye ulaşma ve bilgiyi paylaşmada bir araç olarak önemli bir konuma sahiptir. Günümüzde ticari, askeri, akademik ya da devlet kurumları, diğer kurumlarla işbirliği yapmak; bilgileri bir araya getirmek ve paylaşmak gibi nedenlerle internet kullanılmaktadır. İnternet kullanımı ise süratle yaygınlaşmaktadır. Bugün dört milyarın üzerinde internet kullanıcısı bulunmaktadır ve her geçen zaman bu rakamın daha yukarıya çıkacağı tahmin edilmektedir. Günümüzde, öğrencilerin ve toplumun gereksinimleri yeniden gözden geçirilerek öğrenme ortamlarının koşullara ve beklentilere uygun olarak düzenlenmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu tür öğretim ortamlarının hazırlanabilmesi için de öğrencileri bilgiye ulaştıracak; bilginin kullanılmasını, üretilmesini ve iletilmesini sağlayacak her türlü aracı kullanabilme olanaklarının sağlanması gerekir. Ayrıca, öğretmenlerin de belli becerilere sahip olması ve teknolojiden yararlanması zorunluluğu vardır.

İnternetin öğrenme ortamlarında kullanılmasıyla birlikte öğretmenlerle öğrenciler arasındaki geleneksel ilişkiler yeniden yorumlanmış ve biçimlenmiştir. Öğretmenin rolü önemli oranda değişmiş, bilgiyi aktaran olmaktan çıkıp öğrencilerini bilgiye yönlendiren

onlara bu konuda rehberlik eden durumuna dönüşmüştür. Sınırsız bilgi kaynağı ve bilginin paylaşımında yeni öğretim yöntemleri sunan İnternet ve sosyal medya ortam ve araçları, öğretmen ve öğrencilerin çeşitli kaynaklara ulaşmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda öğretmen-öğrenci etkileşiminde internetin ve sosyal medyanın işlevsel bir şekilde nasıl ve hangi amaçlarla kullanılması gerektiği meselesi büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin eğitim sürecinde internet ve sosyal medya ortam ve araçlarını eğitim ve öğretimin işlevselliğini artırmak amacıyla ne şekilde ve hangi sıklıkla kullandığı sorunu araştırılmaya değer bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmanın amacı öğretmenlerin internet ve sosyal ağları nasıl ve ne sıklıkla kullandıklarını ve eğitimsel yönden kullanımlarını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Giresun ili Çanakçı ilçesinde görev yapan ilk ve orta öğretim öğretmenlerinin internet ve sosyal medya hakkındaki genel görüş ve düşüncelerinin yanı sıra özel olarak da bu platformların eğitim-öğretim süreçlerindeki kullanımı çalışmanın temel noktasını oluşturmaktadır.

2.ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1.Araştırmanın Adı

Araştırmanın adı, konu ve amaç ile tutarlılık gösterecek şekilde “Öğretmenlerin İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı üzerine Bir Uygulama: Çanakçı İlçesi Örneği” olarak belirlenmiştir.

2.2. Araştırmanın Konusu ve Amacı

İletişim kurmak, sosyal bir varlık olan insanın hayatını sürdürebilmesi için kaçınılmaz faktörlerden biridir. Gelişen bilgi ve teknolojik gelişmelerle beraber İnternet de hayatımızın vazgeçilmez öğelerinden biri haline gelmiş olup, sosyalleşme olgusu internet üzerinden çok farklı bir boyuta taşınmıştır.

Terim olarak sosyal medya, kullanıcıların ağ teknolojileri kullanarak etkileşimini sağlayan araç, hizmet ve uygulamaların bütünü temsil etmektedir. Bireylerin internette birbirleriyle yaptığı diyaloglar ve paylaşımlar sosyal medyayı oluşturur. Sosyal ağlar, bloglar, mikro bloglar, anlık mesajlaşma programları, sohbet siteleri, forumlar gibi insanların bir biriyle içerik ve bilgi paylaşmasını sağlayan internet siteleri ve uygulamalar sayesinde internet

kullanıcıları aradıkları ve ilgilendikleri içeriklere ulaşma fırsatına erişmektedir. İlk bakışta bireyler veya küçük gruplar arasında gerçekleşen diyaloglar gibi görünse de paylaşılan bilgi veya içerikle ilgilenen oldukça hızlı ve fazla şekilde artmaktadır (Menteşe, 2013: 1). Bu açıdan hareketle, araştırmanın amacı, Giresun ili Çanakçı ilçesinde yer alan ilk ve ortaokullarında görev yapan öğretmenlerin İnternet ve Sosyal Medyayı hangi sıklıkla ve amaçlarla kullandıklarını ortaya koymaktır.

2.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma,

- Öğretmenlerin İnternet kullanımı ve sosyal medya ortam ve araçlarını hangi amaçlarla kullandıklarını ortaya koyması açısından önem arz etmektedir.
- Öğretmenlerin sosyal medya ortam ve araçlarının eğitimde kullanımına ilişkin görüşlerinin içeriğini ve niteliğini ortaya koymak açısından önemlidir.
- Sosyal medya ortam ve araçlarının eğitimde kullanımıyla ilgili alanda yapılmış çok az çalışma vardır. Bu nedenle alanda yapılacak çalışmalara kaynak olması açısından önemlidir.
- Gerek İnternet kullanımı gerekse de Sosyal Medya araçlarının kullanımı hakkında öğretmenlerin görüş ve düşüncelerini yansıtması açısından önemlidir.

2.4. Araştırmanın Hipotezleri

Çalışmada aşağıda belirtilen hipotezlerin anlamlı olup olmadığına yanıt aranmıştır:

H1: Yaş aralığı ile interneti kullanım amacı arasında ilişki vardır.

H2: Yaş aralığı ile sosyal medyayı kullanım amacı arasında ilişki vardır.

H4: Cinsiyet ile internet kullanım sıklığı arasında ilişki vardır.

H5: Cinsiyet ile interneti kullanım amacı arasında ilişki vardır.

2.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırma Giresun ili Çanakçı ilçesinde yer alan ilk ve orta öğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin internet ve sosyal medya ortam ve araçlarını kullanım sıklığı, kullanım amacı ile eğitim süreçlerinde kullanıp kullanmadıklarını tespit etmek amacıyla Giresun ilinde yer alan Çanakçı ilçesinde yapılmıştır. Çanakçı ilçesindeki tüm ilk ve ortaokullar olan

Çanakçı İlköğretim Okulu, Karabörk İlköğretim Okulu, Deregözü İlköğretim Okulu, Çanakçı İmam Hatip Ortaokulu ve Çanakçı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde görev yapan öğretmenlerin tamamı (110 kişi) araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. 2018 Nisan ayında yapılan bu çalışmada basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada evreni yansıttığı düşünülen 24'ü kadın 21'i erkek olmak üzere toplam 45 kişiye anket tekniği uygulanmıştır.

2.6. Araştırmanın Kısıtlılıkları

Bu araştırma 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Döneminde Çanakçı ilçesindeki Çanakçı ilköğretim okulu ve Karabörk ilköğretim okulunda görev yapan öğretmenlerin görüşleriyle sınırlıdır.

2.7. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen katılımcılardan, araştırma için gerekli verilerin toplanmasında birinci dereceden veri toplama yöntemlerinden yüz yüze anket yöntemi uygulanmış ve Tarama modeli kullanılmıştır. Anket formu iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci grup sorular katılımcıların demografik özelliklerine ilişkindir. İkinci grup sorular ise öğretmenlerin internet ve sosyal medyada geçirilen süre, bağlanma sıklığı ve kullanım amaçlarına ilişkindir. İnternette ve sosyal medyada geçirilen süreyi ölçmede günlük saat bazında ordinal ölçek tipinde sorular yöneltilmiştir (Örneğin; günlük 5 saatten fazla, 3-5 saat arası, 1-3 saat arası, 1 saatten az). İnternet ve sosyal medya kullanım amaçlarını ölçmek için kullanılan ifadeler ise nominal ölçek tipinde katılımcılara yöneltilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS 20 paket programı kullanılarak bilgisayara aktarılmış, frekans ve yüzde analizleri yapılmıştır.

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI

1.1.İNTERNET VE SOSYAL MEDYA

Yaklaşık olarak çeyrek asırdır insanların hayatlarında önemli bir yere sahip olan kavramlardan biri hiç şüphesiz bilişim teknolojilerindeki gelişim ve değişimlerin neticesi olarak ortaya çıkan internet kavramıdır. Günümüzde vazgeçilmez bir öge haline gelen internet, insanoğlunun binlerce yıllık serüveni içinde birey ve toplum açısından en fazla etkiye sahip aktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnternet hakkında birden fazla tanıma rastlamak mevcuttur. Genel bir tanım yapıldığında internet; birçok bilgisayar sisteminin birbirine bağlı olduğu, dünya çapında oldukça yaygın olan ve sürekli gelişip büyüyen bir iletişim ağıdır (Vural'dan aktaran Solmaz vd., 2013: 24). İnternet sunduğu olanaklarla geleneksel medyadan ayrı bir takım özellikler barındırmaktadır. Televizyon ve yazılı basın gibi geleneksel iletişim unsurları görsel anlamda etkileyici olmakla birlikte, tek yönlü bir iletişim kurdukları için amaca ulaşma konusunda manipülatif oldukları düşünülmektedir. İnternetin sağladığı web uygulamalarında ise iletişim kuran taraflar arasında eş zamanlı ve iki yönlü olmak üzere dinamik bir enformasyon akışı sağlanmaktadır (Sayımer'den aktaran Solmaz vd., 2013: 24).

Türkiye'de ilk internet bağlantısının 1993 yılında gerçekleştirilmesinden günümüze kadar geçen süreçte internet, alışkanlıklarımızı etkileyen, değişikliklere neden olan bir fenomen haline almıştır. İnternet ile birlikte gelişen bilgi teknolojileri, sosyal hayatı etkilediği gibi kişi ve kurumların iletişim biçimlerini de önemli derecede etkilemiştir. Yaşanan değişimde öne çıkan kavramlardan birisi de “sosyal medya” kavramıdır. 2000’li yıllardan bu yana iletişim sistemleri alanında önemi gittikçe artan sosyal medyayı kullanan kullanıcılar, internet ortamında arkadaşlarıyla görüşebilmekte, sohbet edebilmekte, bilgi, belge, fotoğraf, etkinlik ve video paylaşabilmekte, bu suretle de sosyal çevresini sanal ortama taşımaktadırlar. Ayrıca kullanıcılar internet üzerinden ürünler satın almakta, alışverişten duydukları memnuniyetleri, şikâyetleri, bilgileri kısaca deneyimleri paylaşmaktadırlar (Yıldız ve Demir, 2016: 19).

Sosyal medya, teknolojik yeterlilikler ve mobilite sayesinde ortaya çıkmış olan birbirine bağlı insan grupları, topluluklar ve organizasyonlar arasında iletişimin, etkileşimin, aktarımın, paylaşmanın, iş birliği geliştirmenin online araçlarına verilen genel bir isimlendirmedir. Sosyal medya için yapılan bu tanım karmaşık ve anlaşılması zor bir tanım olarak nitelendirilebilir ise de aslında sosyal medya tam olarak karmaşık bir yapının ta kendisi durumundadır. Sosyal medya, hem teknolojik anlamda hem de içerik ve yapı anlamında sürekli gelişen ve büyüyen dinamik bir yapıdır. Şu an sahip olduğumuz internet ve buna bağlı geliştirilen teknolojiler, sosyal medya diye tanımladığımız yapıya imkân sağlamaktadır. Gün geçtikçe sosyal medya, yeni kullanıcıların da katılımıyla büyümekte ve daha geniş kitlelere ulaşarak yaygınlaşmaktadır. Sosyal medya ortamlarında iki farklı etkileşim türünden bahsetmek mümkündür; birincisi eş zamanlı etkileşimler ikincisi ise asenkron yani eş zamanlı olmayan etkileşimlerdir. Eş zamanlı etkileşime örnek olarak bir facebook kullanıcısının, facebook arkadaşları ile anlık olarak mesajlaşması söylenebilir. Asenkron etkileşim ise resim,

müzik, video paylaşımı, çeşitli uygulamalar ve gruplar olarak söylenebilir (Tuten ve Solomon'dan aktaran Genç, 2015: 4).

Aydın ve Çelik (2017: 83)'e göre Web 2.0 teknolojilerinin kullanıldığı iletişim ortamlarında, konuşmalar, bağlantılar ve katılımlardan kaynaklanan iletişim araçları, siteleri ve çevrimiçi yayımlar vs. olarak da tanımlanan sosyal medya, insanların sosyalleşmek için kullandıkları medya türüdür. Diğer bir tanımda ise Sosyal medyanın kullanıcıların birbirleriyle bilgi, görüş ve ilgi alanlarını paylaşarak, etkileşim kurmalarını sağlayan çevrimiçi araçlar ile web sitelerini içermekte olup, aynı zamanda teknolojiyi, sosyal girişimciliği kelimeler, resimler, videolar ve ses dosyalarıyla birleştiren genel bir kavram olarak ele alınmıştır.

İlk olarak sosyolog Stanley Milgram (1967) tarafından ortaya atılan küçük dünya (smallworld) fenomeni, insanların internet ortamında bağlantılar oluşturarak iletişime geçmeye başlamalarıyla güçlenmiştir (Özdemir vd., 2014: 59). Aynı zamanda sosyal medya, forumlar, bloglar, videolar, linkler, sosyal ağlardaki profil sayfaları ve daha farklı içerikleri ifade eden geniş bir kavramdır. Sosyal medya araçları aracılığıyla, mesajlar; metin, ses, fotoğraf, resim ve video yoluyla yayınlanabilmekte, kullanıcıların yapmış oldukları bildirimlerin, takipçiler, izleyiciler tarafından yorum yapılmasına, yanıt verilmesine ya da video izlenilmesine olanak sağlamaktadır. Sosyal medya araçları, her gün bünyesine yenilerini katmaktadır. Sosyal medya araçları bazı özellikleri itibariyle birbirinden farklılaşabilmektedir. Sosyal medya araçları; bloglar, mikrobloglar, sosyal ağlar, wikiler, içerik paylaşım toplulukları, podcastlar ve forum gibi farklı özelliklere sahip siteler olarak ortaya çıkabilmektedir. Sosyal medya araçlarını aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür. Bunlar:

- Sosyal Ağlar: Myspace, Facebook, Orkut, Bebo, Windowslive, Vkontakte, Google+, Friendster, Odnoklassniki, MyHeritage, Meetup, My Yahoo!, FriendFeed, Gdgt, Chime.in, Path, So.cl.
- Mikrobloglar: Twitter, Tumblr, DayTum, Threewords.
- Bloglar: Wordpress, Blogger, LiveJournal, My Opera, Technorati, Posterous.
- Fotoğraf Paylaşım: Flickr, PhotoBucket, Instagram, Fotolog, Dailyboth, Picasa, Gravator, Panoramio, Foodspotting.

- Wikiler: Wikipedia, Wikileaks, Wikia, Wikihow, Wikinews.
- Video Paylaşım: YouTube, Yahoo! Video, Vlog, Google Video, Metacafe, Dailmation, Vimeo.
- Sosyal İşaretleme: Digg, Reddit, Delicious, StumbleUpon. Podcastler: Apple iTunes (Özcan ve Akıncı, 2017: 143).

Günümüzde gelişen teknolojilerle birlikte sürekli artan iletişim ihtiyacı, internet kullanımını yaygınlaştırmakta, özellikle Facebook, Twitter, Youtube, İstagram, Myspace vb. sosyal ağ sitelerinin kullanımı tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de giderek artmaktadır. Yapılan araştırmalar, insanlar arasında en çok tercih edilen ve takip edilen sitelerin başında sosyal iletişim ağlarının olduğunu göstermektedir. Sosyal iletişim ağlarından Facebook, İstagram ve Twitter günümüzde milyonlarca üyeye sahip üç sosyal ağ olarak seçilmiştir (Cemaloğlu ve Bıçak, 2015: 52).

An itibarıyla dünyada internet kullanan 4 milyardan fazla insan yaşarken, konuyla ilgili medyada inceleme yapan Interpress'in *WeAreSocial* ve *Hootsuite*'in birlikte hazırladığı rapordan derlediği bilgilere göre, Türkiye'de 81 milyonluk nüfusun yaklaşık yüzde 67'sinin internet kullanıcısı olduğu ortaya çıktı. Rapora göre ülkemizde internet kullanıcılarının sayısı yüzde 13 artarak 54.3 milyona ulaşırken, aktif sosyal medya kullanıcı sayısının ise yüzde 6'lık bir artış göstererek 51 milyona ulaştığı belirlendi. Mobil kullanıcıların sayısı yüzde 5 oranında artarak 59 milyona ulaşırken mobilden sosyal medya kullanımında da yüzde 5'lik bir artış olduğu tespit edildi. Sosyal medya kullanımında dünyada ilk sırada 3 saat 57 dakika ile Filipinliler gelirken, ikinci sırada Brezilya üçüncü sırada ise Endonezya'nın yer aldığı görüldü. Türkiye'nin ise günlük ortalama 2 saat 48 dakika ile 13. sırada bulunduğu anlaşıldı. Dünyada en fazla kullanılan sosyal ağlar incelendiğinde ilk sırada 2.17 milyar kullanıcı ile Facebook yer alırken, 1.5 milyar kullanıcısı olan YouTube ikinci, 1.3 milyar kişinin kullandığı WhatsApp'ın ise üçüncü sırada olduğu belirlendi. Son dönemde yükseliş gösteren Instagram'ın ise 800 bin kullanıcıya sahip olduğu tespit edildi (Mancar, 2018: 1).

İnternet'in ortaya çıkardığı olgulardan biri olan sosyal ağlar, hali hazırda eğitimin içerisinde yer alan en önemli aktörler olan öğrenci ve öğretmenler açısından da büyük ilgi görmekte, öne çıkan facebook ve twitter gibi sosyal ortamlar öğretmen ve öğrenciler tarafından yakından takip edilmektedir (Tonbuloğlu ve İşman, 2014: 323). Buradan hareketle şöyle bir sonuca ulaşmamız mümkündür; İnternet ve sosyal ağların eğitimdeki aktörler

tarafından eğitim-öğretim süreçlerinde etkin ve işlevsel bir biçimde kullanılması hem eğitimin kalitesini yükseltecektir hem de geleneksel eğitimden farklı olarak çağa uygun yeni bir eğitim modelinin ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Akkoyunlu (2001)' nun 23 ilköğretim okulundaki 685 öğretmenle yaptığı çalışmada öğretmenlerin % 26'sının bilgisayar kullandığı ortaya çıkmıştır. Bilgisayar kullanmayan öğretmenlerin bilgisayar kullanmama nedenleri arasında bilgisayar kullanmayı bilmeme (% 60), ihtiyaç hissetmeme (% 30) ve ilgisini çekmeme (% 10) gibi nedenler yer almaktadır. Bu çalışmada bilgisayar kullanan öğretmenlerin % 35'i interneti kullandığını ifade etmişlerdir. İnternet kullanmayan öğretmenlerin kullanmama nedenleri arasında internet kullanmayı bilmeme (% 63), internete ulaşma güçlüğü (% 48), ihtiyaç duymama (% 20) ve ilgisini çekmeme (% 9) gibi nedenler yer almaktadır. İnternet kullanan öğretmenlerin internet kullanım amaçları incelendiğinde, öğretmenlerin interneti genellikle e - posta (% 92) amaçlı kullandıkları, internetin mesleki gelişim amaçlı kullanım oranının ise çok düşük olduğu (% 13) ve mesleki gelişimleri için hiçbir etkinlikte yer almadıkları görülmektedir.

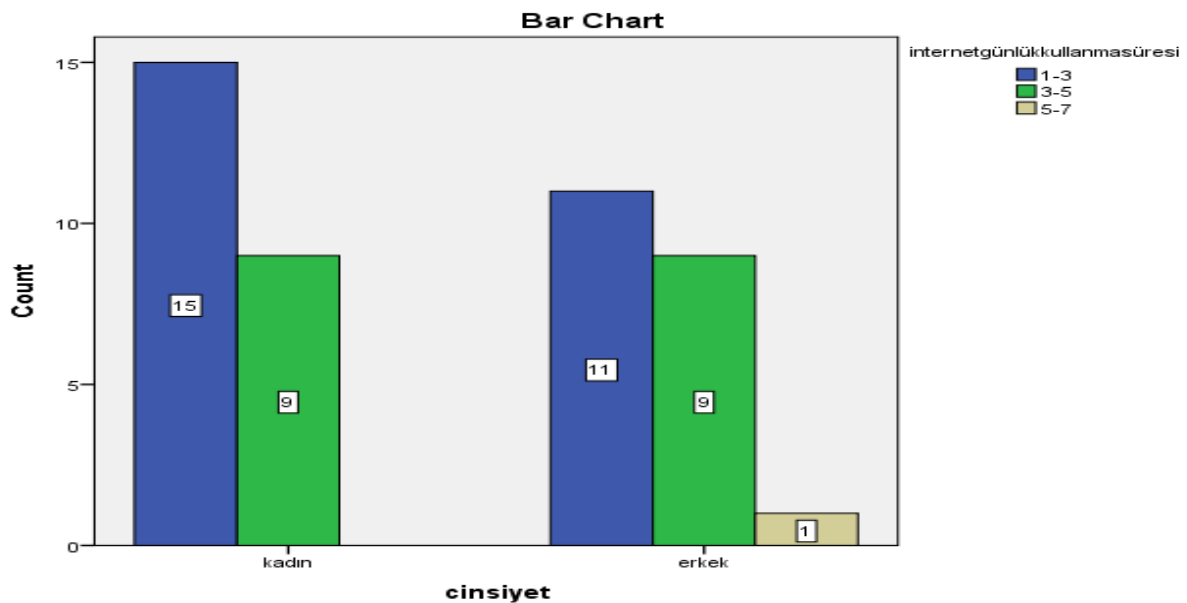
Menteşe (2013)' nin bu çalışmasında 2012-2013 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Ankara ilinde bulunan resmi Anadolu öğretmen lisesi okul yönetici ve öğretmenlerine iki bölümden oluşan anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler yüzde frekans tablolarının yanı sıra öğretmen ve yöneticilerin yaş, Cinsiyet, Kıdem, Branş ve Görev değişkenlerine göre sosyal medya ortam ve araçlarının eğitimde kullanılmasına ilişkin görüşleri Mann Whitney U testi ve Kruskall Walls testi ile incelenmiştir. Ölçümler normal dağılım göstermediğinden parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Araştırma sonunda Öğretmen ve yöneticilerin görevlerine, yaşlarına, kıdemlerine ve branşlarına göre sosyal medya ortam ve araçlarının eğitimde kullanılmasına ilişkin görüşler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Dil Öğretmen ve Yöneticilerin Sosyal Medya Ortam ve Araçlarının Eğitimde Kullanımıyla ilgili görüşleriyle diğer branşlar arasında anlamlı fark bulunmuştur. 16 ve üzeri kıdeme sahip öğretmen ve yöneticilerin sosyal medya ortam ve araçlarının eğitimde kullanımıyla ilgili görüşleri diğer kıdemlere göre düşük çıkmıştır. Sosyal medya ortam ve araçlarının eğitimde kullanımıyla ilgili öğretmen ve yönetici görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Aydın ve Çelik (2017)' in bu çalışması ise Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi öğretmen adaylarının sosyal medya kullanım ve doyumlarının değişkenler açısından nasıl bir ilişki gösterdiğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini,

2016- 2017 eğitim öğretim yılı güz döneminde Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi 1., 2.,3. ve 4. sınıfta öğrenim gören 304 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmadaki ilişki; cinsiyet, akademik başarı, sınıf düzeyi ve Medya Okuryazarlığı dersi açısından incelenmiştir. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 21.0 paket programında değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonuçlarının yüzde ve frekans dökümleri alınmıştır. Analiz sonuçlarında Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal medya kullanım puanları ile sosyal medya doyum puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişki pozitif yönde orta derecede bir ilişki şeklindedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal medya kullanım ve doyumlarının orta düzeyde olduğu gözlenmiştir. Öğretmen adaylarının doyum ve kullanım testi sonuçlarında sınıf kademesine ve medya okuryazarlığı dersini alma durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark gözlenmiş olup, bu fark sınıf kademesi yüksek ve Medya Okuryazarlığı dersini alan öğrencilerin lehinde olmuştur. Ancak cinsiyet değişkenine göre kullanım testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülürken, doyum testi puanlarında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Benzer şekilde Sosyal medya kullanım durumları ile akademik not ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuş olup, akademik başarıları ile sosyal medyadan elde ettikleri doyum arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

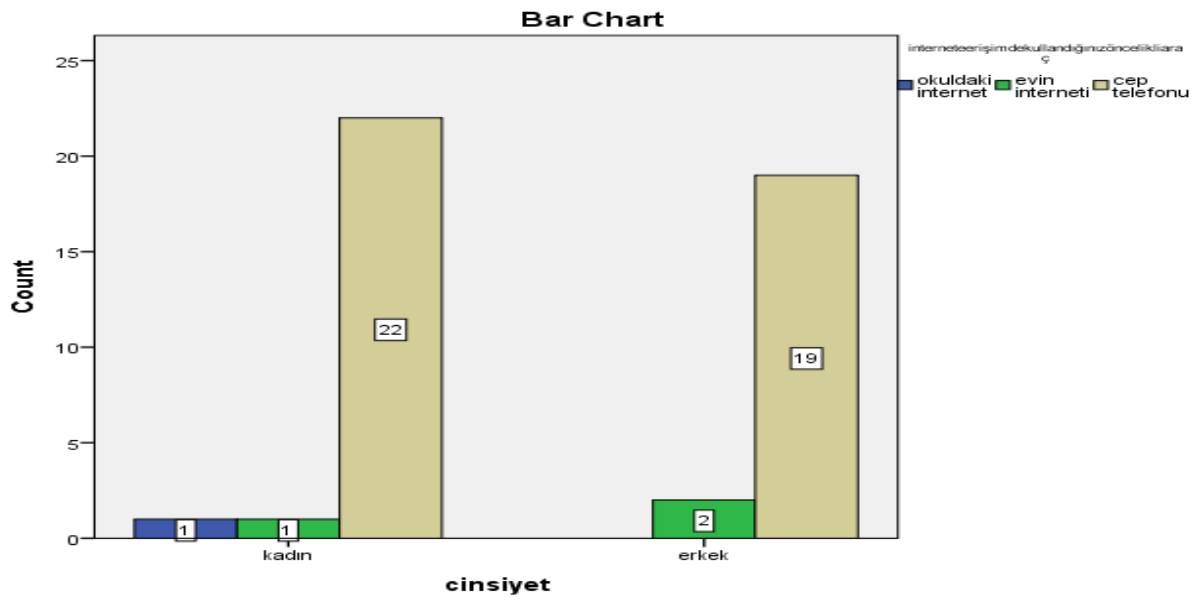
2.8. BULGULAR VE YORUMLAR

CİNSİYETE GÖRE İNTERNET KULLANIM SÜRESİ

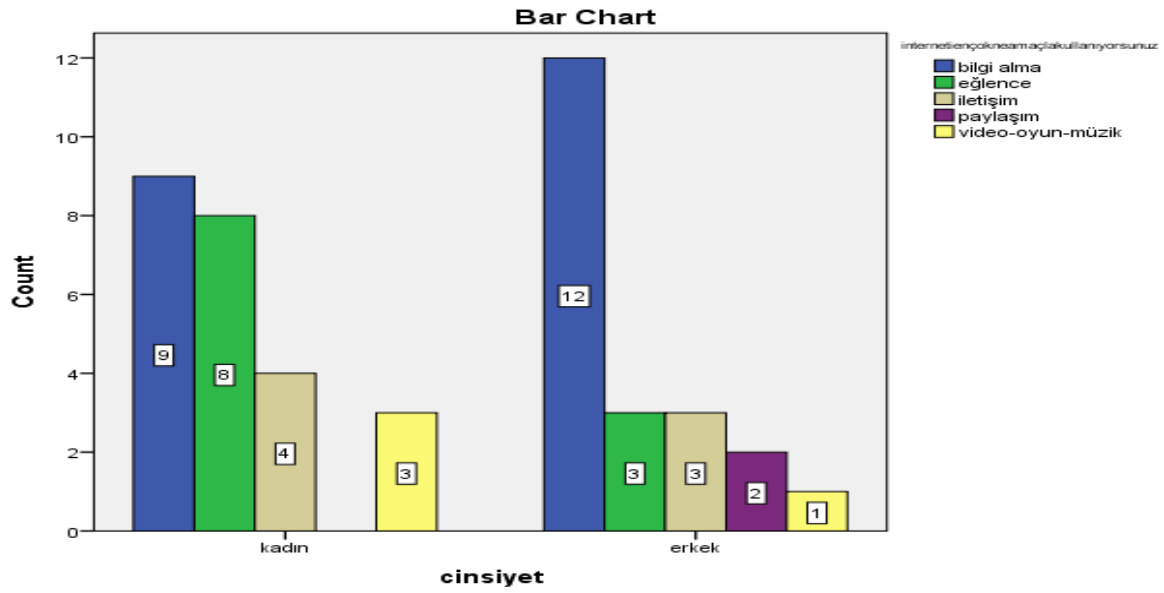
Genel olarak bakıldığında öğretmenlerin günlük internet kullanımının yüksek olduğu görülmektedir. Genellikle 1-3 saat internet aralığında cevapların (26 kişi) alındığı soruda, kadın ve erkek öğretmenlerin eşit sayıda cevap vererek % 40'ı (18 kişi) 3-5 saat aralığında günlük olarak internete bağlandığını ifade etmiştir.

İNTERNETE HANGİ ARAÇ İLE ULAŞIYORSUNUZ?

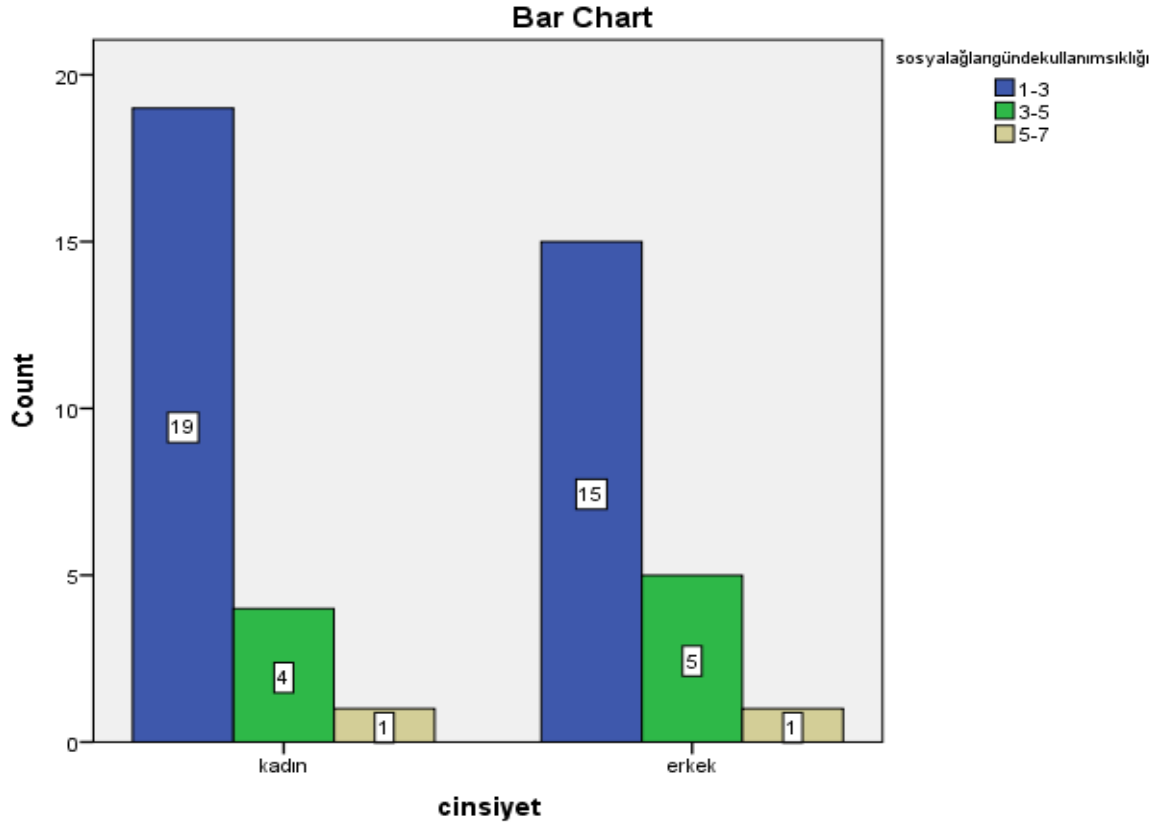
İnternete en çok hangi araç ile ulaşıyorsunuz? Sorusuna hem erkek hem de kadın öğretmenlerden benzer cevaplar alındığı görülmektedir. Kadın ve erkek öğretmenlerin %91'inin (41 kişi) cep telefonu cevabını verdiğini görüyoruz. Günümüzde de cep telefonunun ne kadar vazgeçilmez ve yaygın bir iletişim aracı olduğunu da bu sonuçlar göstermiştir. Kadın öğretmenlerden 1'er kişi okuldaki internet ve evin interneti yanıtını verirken, 2 erkek öğretmen de evin interneti yanıtını vermiştir.

İNTERNETİ EN ÇOK NE AMAÇLI KULLANIYORSUNUZ?

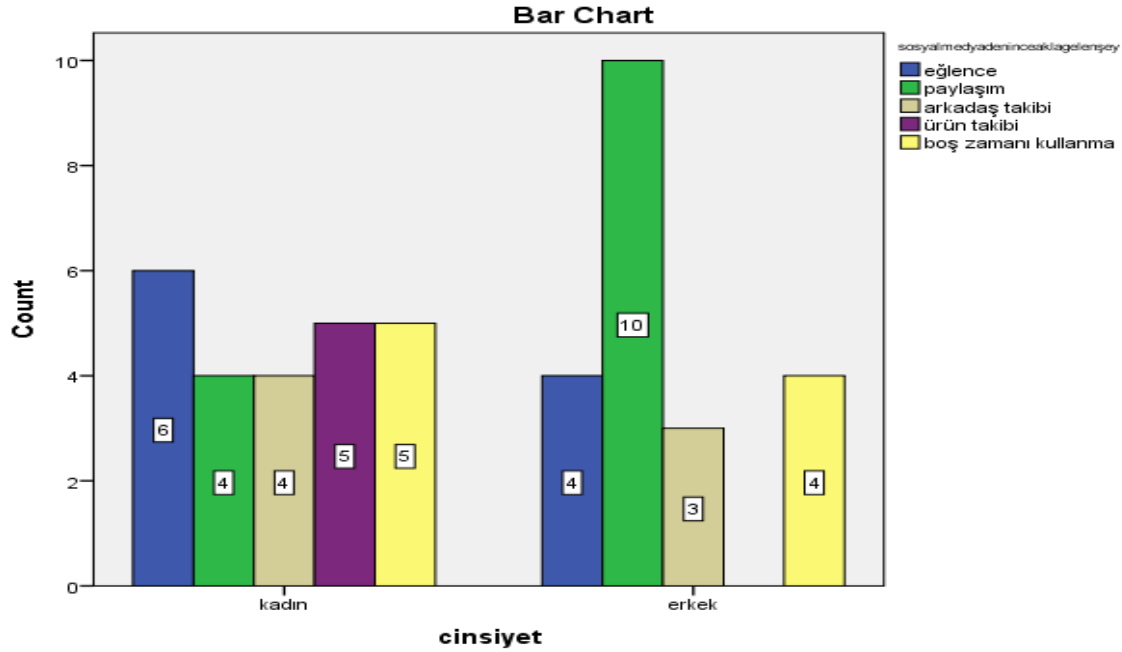
İnterneti en çok ne amaçlı kullanıyorsunuz? Sorusuna kadın öğretmenler daha yoğun olarak bilgi alma ve eğlence cevabını verirken, erkek öğretmenlerin bilgi alma cevabı üzerinde yoğunlaştığını görmekteyiz. 3 kadın öğretmen interneti video-oyun- müzik amaçlı kullanıyorum derken, bu sayı erkeklerde 1 kişi olarak ifade edilebilmektedir. Buradan hareketle, katılımcıların yaklaşık olarak yarısının interneti bilgi alma ve eğlence amacıyla kullandıkları sonucunu grafiğe bakıldığında rahatlıkla ifade etmek mümkündür.

SOSYAL AĞLARI GÜNLÜK KULLANMA SIKLIĞI

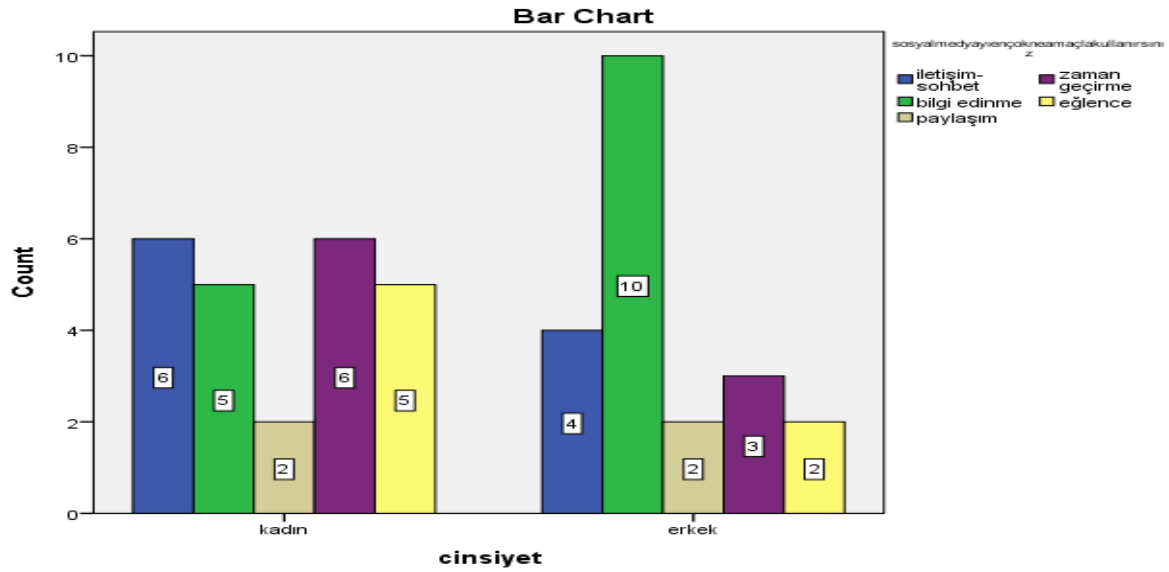
Sosyal ağların günlük kullanılma sıklığına baktığımızda genel olarak kadın ve erkek katılımcıların yaklaşık 4/3'ünün (34 kişi) 1-3 saat aralığında sosyal ağları kullandığı sonucuna ulaşılmaktadır. 19 kadın öğretmen 1-3 saat cevabını verirken, erkek öğretmenlerde bu sayı 15 olarak görülmektedir. Oran olarak bakıldığında ise kadın öğretmenlerde % 42, erkek öğretmenlerde ise % 33 olarak 1-3 saat kullanımı olduğu görülmektedir. Kadın ve erkek öğretmenlerden % 20'sinin (9 kişi) 3-5 saat arasında sosyal ağları kullandığını, 2 kişinin de 5-7 saat cevabını verdiğini söylemek mümkündür. Netice itibarıyla genel olarak grafiğe baktığımızda ise sosyal ağları kullanım sıklığının hem kadın hem de erkek öğretmenlerde benzerlik gösterdiği söylenebilir.

SOSYAL MEDYA DENİNCE AKLA GELEN ŞEY NEDİR?

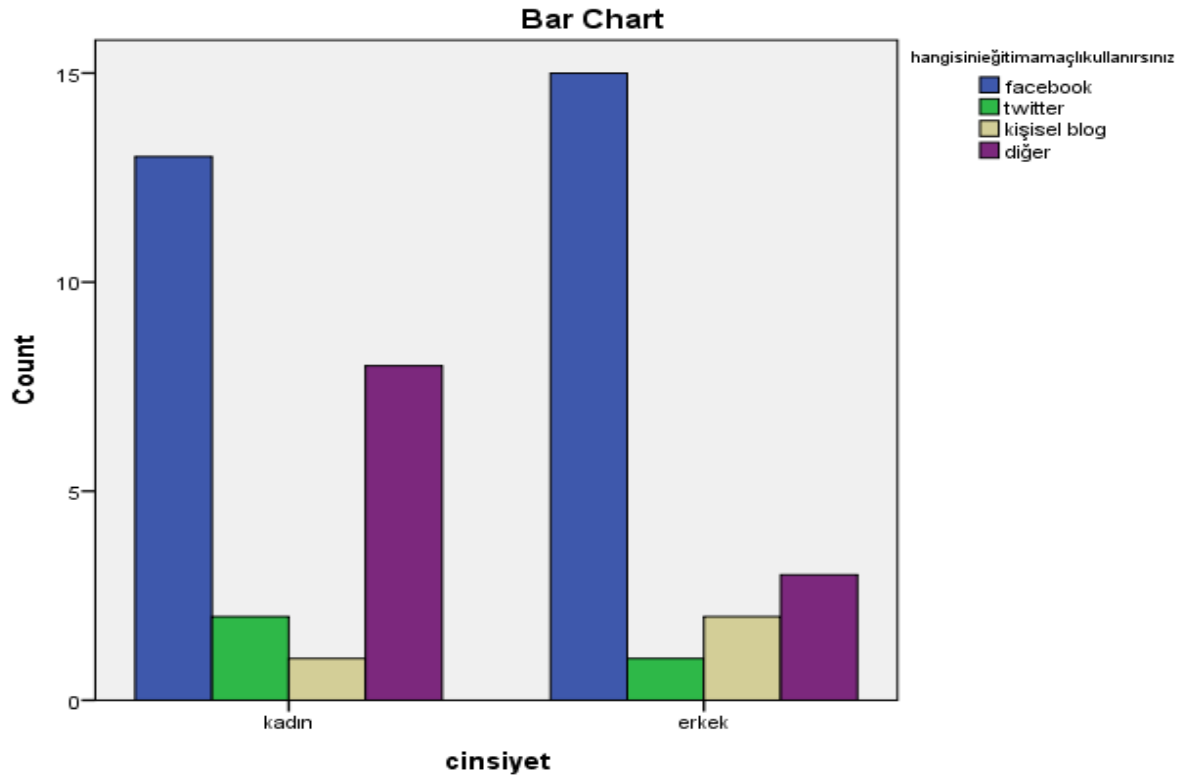
Sosyal medya denince akla gelen şey nedir? Sorusuna kadın öğretmenler en çok eğlence yanıtını vermiştir. Genel olarak grafiğe bakıldığında ise kadın öğretmenlerdeki dağılımın dengeli olduğu da görülmektedir. Kadın öğretmenlerde 5 kişi boş zamanı kullanma cevabını vermiştir. Erkek öğretmenlere bakıldığında ise kadın öğretmenlere kıyasla cevaplarda dalgalanmaların olduğu söylenebilir. Soruya Erkek öğretmenlerin hemen hemen yarısının (10 kişi) paylaşım yanıtını verdiğini görüyoruz. Ayrıca kadın öğretmenlerden 5'i ürün takibi yanıtını verirken, erkek öğretmenlerin hiçbirinin ürün takibi cevabını vermediği görülmektedir.

SOSYAL MEDYAYI EN ÇOK NE AMAÇLI KULLANIRSINIZ?

Sosyal medyayı en çok ne amaçlı kullanırsınız sorusuna kadın öğretmenlerin 6'sı iletişim sohbet derken, yine 6'sı zaman geçirme yanıtını vermiştir. Kadın öğretmenlerdeki iletişim-sohbet ve zaman geçirme yanıtlarının erkeklerden fazla olduğu görülmüştür. Yine kadın öğretmenlerde 5 kişi eğlence yanıtını verirken, erkek öğretmenlerde bu sayı 2'de kalmıştır. Erkek öğretmenlerin 10'u (% 22) bilgi edinme cevabını verirken, kadın öğretmenlerde 5 (% 11) kişi bilgi edinme cevabını vermiştir. Genel olarak baktığımızda erkek öğretmenlerin sosyal medya dendiğinde ilk aklına gelen davranışın bilgi edinme amaçlı olduğunu, kadın öğretmenlerde ise yine dengeli dağılmakla beraber iletişim-sohbet ve zaman geçirme davranışının olduğu ifade edilebilir.

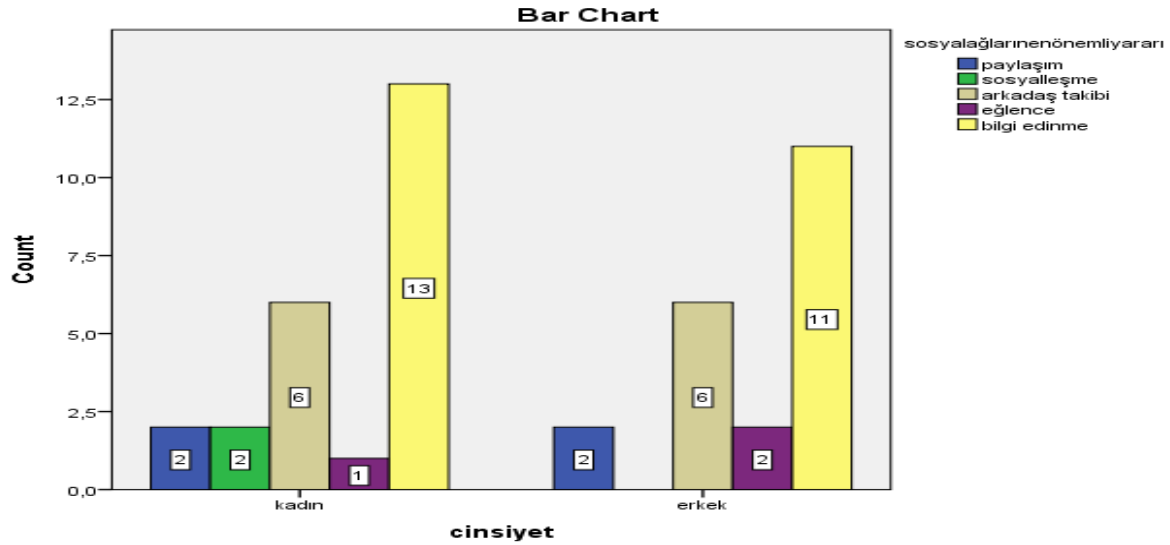
HANGİ SOSYAL MEDYA ARACINI EĞİTİM AMAÇLI KULLANIYORSUNUZ?

Hangi sosyal medya aracını eğitim amaçlı kullanıyorsunuz? Sorusuna hem kadın hem de erkek öğretmenlerin yoğun olarak (yarısından fazla) facebook cevabının verildiğini görmekteyiz. Erkeklerde bu oranın biraz daha fazla olduğunu görmekle beraber, diğer seçeneğinin kadın öğretmenlerde daha fazla cevaplandığını görüyoruz. Diğer sosyal medya araçlarını eğitim amacıyla kullananların sayısı özelde hem erkek ve kadın katılımcıların arasında hem de genel olarak facebook'un ardından ikinci sırada gelmektedir. Eğitim amacıyla kullanılan sosyal medya araçlarından Twitter ve kişisel blog kullanımı ise diğer seçeneklere nazaran daha az verilen yanıtlar içerisinde yer aldığını söylemek mümkündür.

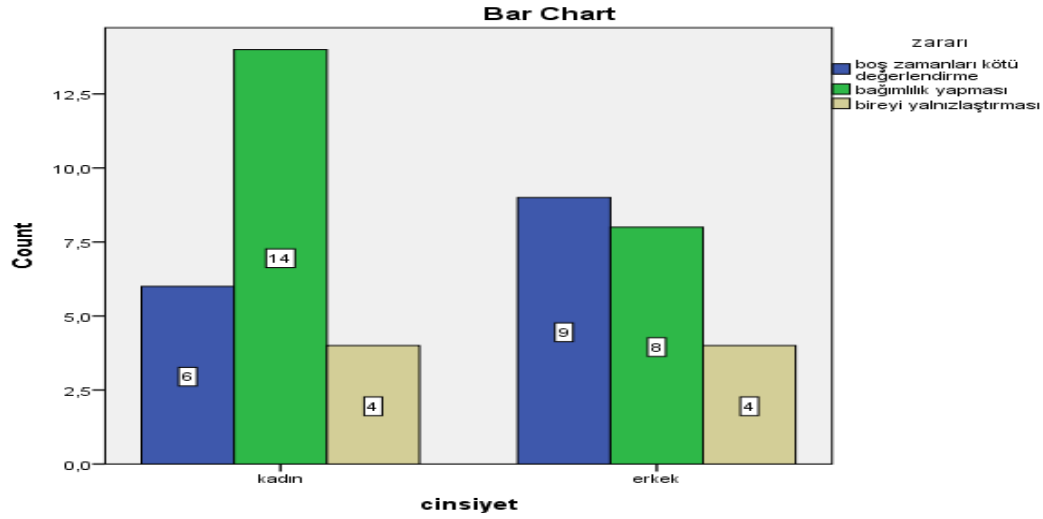

SOSYAL AĞLARIN EN ÖNEMLİ YARARI NEDİR?

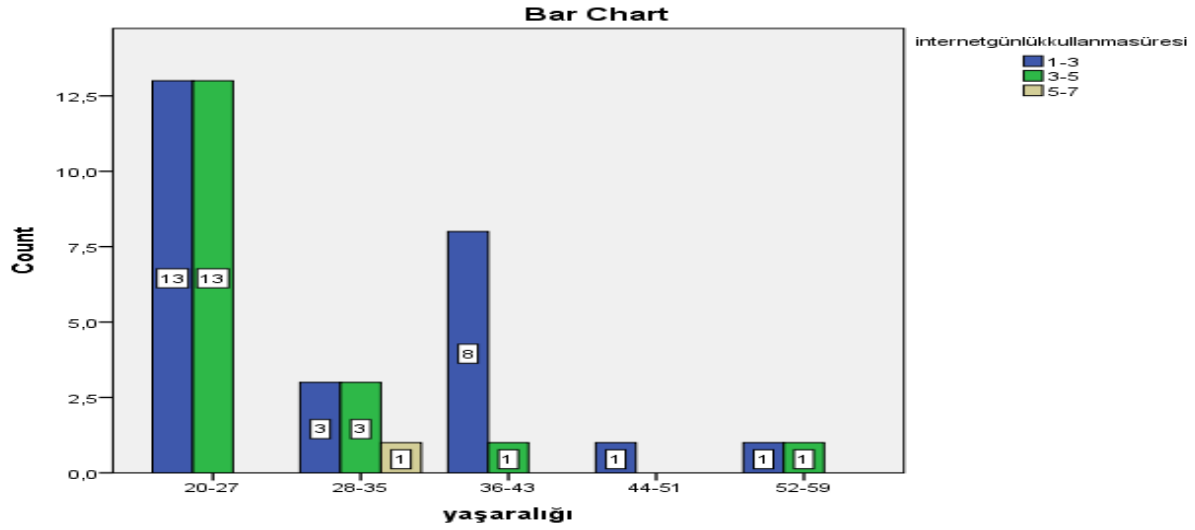
Sosyal ağların en önemli yararı nedir sorusuna kadın ve erkek öğretmenlerin yoğun olarak verdiği cevabın bilgi edinme olduğunu görüyoruz. Kadınların 13'ü (% 28) bilgi edinme derken, erkek öğretmenlerin 11'i (% 24) bilgi alma cevabını vermiştir. Arkadaş takibi cevabının iki cinsten de eşit sayıda verildiği görülmektedir. Kadın öğretmenlerden 2'si sosyalleşme cevabını verirken, erkek öğretmenlerden sosyalleşme yanıtının verilmediğini görüyoruz. Yine paylaşım cevabının ise iki cinsten de 2'şer öğretmenin yanıtladığını görüyoruz.

SOSYAL MEDYANIN EN ÖNEMLİ ZARARI NEDİR?

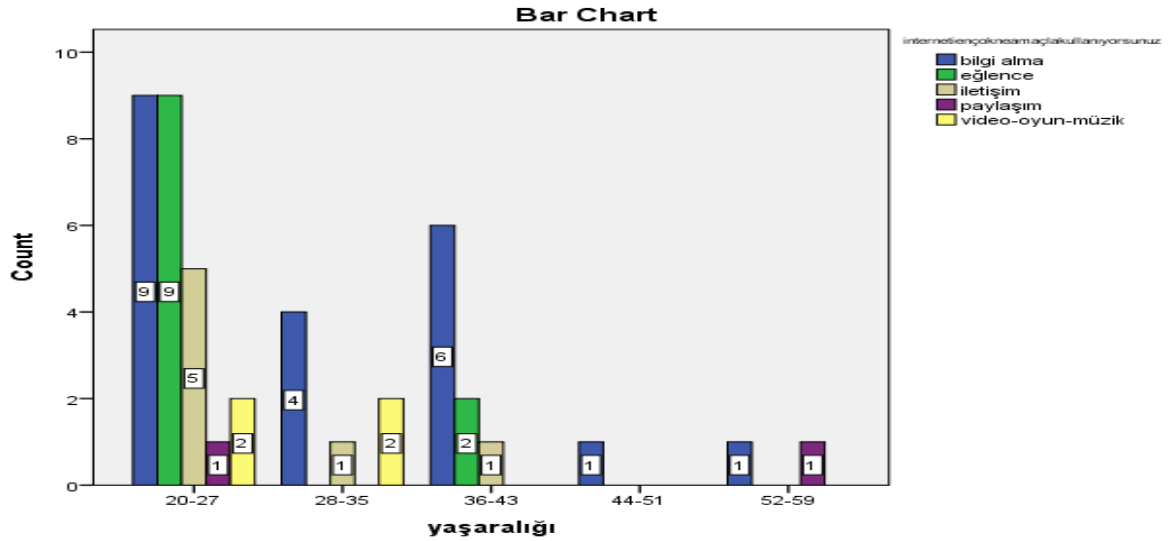
Sosyal medyanın en önemli zararı nedir? Sorusuna kadın öğretmenlerin 14'ü (% 31) bağımlılık yapması cevabını vermiştir. Bağımlılık yapması seçeneğini erkek öğretmenlerden 8'i (% 17) işaretlemiştir. Kadınlarda bağımlılık yapması seçeneğine erkeklere kıyasla daha fazla cevap verildiği (14 kişi) gözlemlenmiştir. Boş zamanları kötü değerlendirme yanıtının ise erkek öğretmenler tarafından daha fazla yanıtlandığı görülmektedir. Bireyi yalnızlaştırma seçeneğinin ise hem kadın hem de erkek öğretmenlerde toplam 8 kişi tarafından işaretlendiği görülmektedir. Bağımlılık yapması seçeneğini işaretleyenlerin oranı % 48 olarak görülmektedir.

İNTERNET KULLANIM SÜRESİ

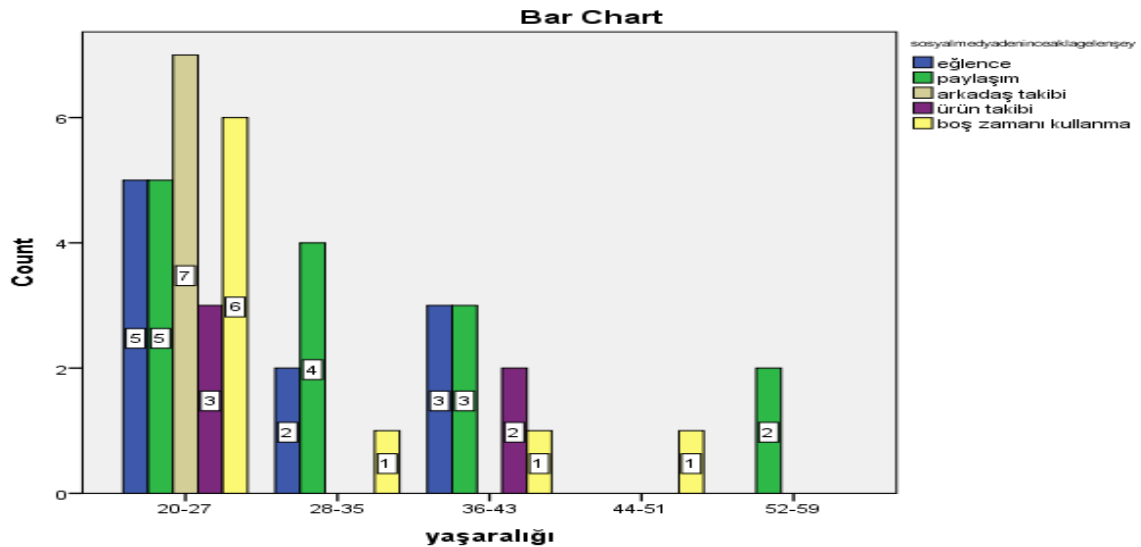
İnternet günlük kullanım süresi yaş aralığına göre incelendiğinde internetin yoğun olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. Genel olarak bakıldığında ise çoğunlukla (26 kişi) 1-3 saat dilimi içinde internetin kullanıldığı görülmektedir. 1-3 saat kullandığını söyleyen öğretmenlerin toplam oranının % 57 olduğu söylenebilir. Özellikle 20-27 yaş aralığında eşit sayıda (13'er kişi) 1-3 saat ile 3-5 saat arasında günlük internet kullandığını belirtmiştir. İnterneti günlük 3-5 saat kullandığını söyleyen öğretmenlerin oranı ise genel olarak % 40 olarak görülmüştür. 5-7 saat internet kullandığını söyleyen öğretmen ise sadece 28-35 (1 kişi) yaş grubunda bulunmaktadır.

İNTERNETİ EN ÇOK NE AMAÇLI KULLANIYORSUNUZ?

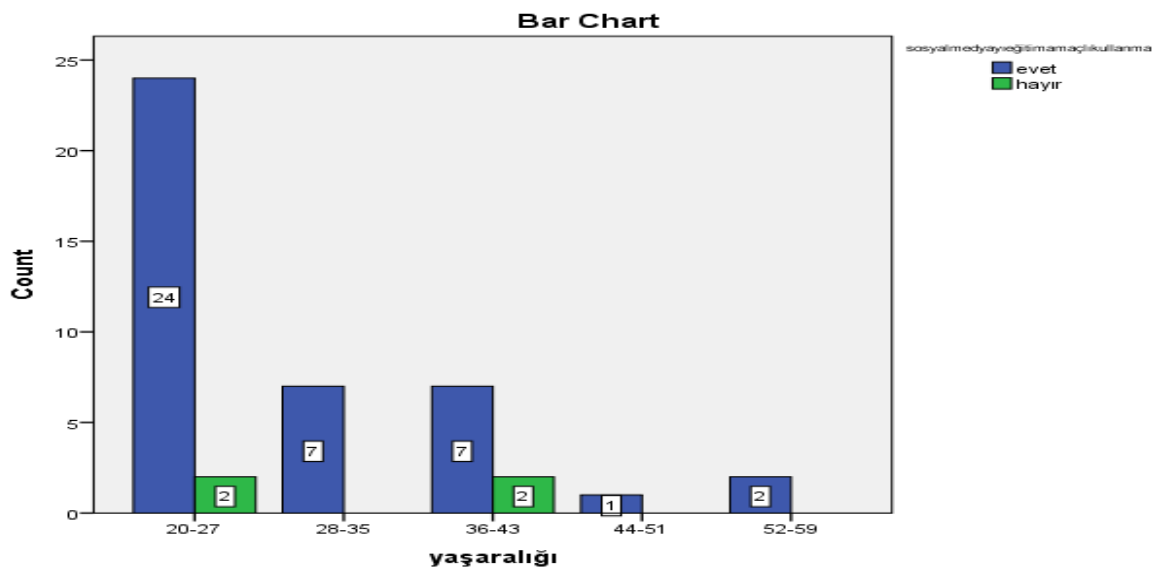
İnterneti en çok ne amaçla kullanıyorsunuz sorusunu yaş aralığı olarak incelediğimizde, neredeyse her yaş grubunun da en fazla yanıtı bilgi alma olarak cevapladığını görüyoruz. Daha sonra en fazla verilen yanıtın eğlence olduğu görülmektedir. İletişim ve paylaşım yanıtlarının yaş grupları arasında en az tercih edildiğini görmekteyiz. Bilgi alma yanıtının cevaplanma oranı % 48 olarak söylenebilir.

SOSYAL MEDYA DENİLİNCE İLK AKLA GELEN ŞEY NEDİR?

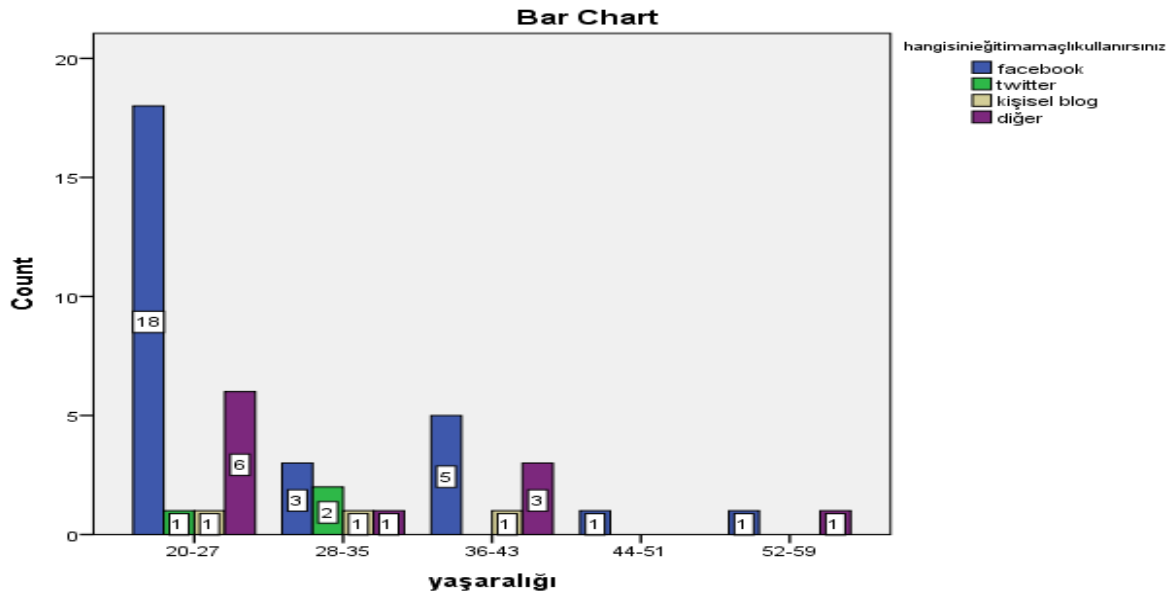
Sosyal medya denilince ilk akla gelen şey nedir? Sorusunu yaş aralığına göre değerlendirdiğimizde 20-27 yaş aralığının en yoğun verdiği yanıtın arkadaş takibi olduğu söylemekle birlikte daha sonrasında ise boş zamanı kullanma seçeneğini görmekteyiz. 28-35, 36-43 ve 52-59 yaş aralığında bulunan öğretmenlerin ise en fazla yanıtı paylaşım olarak görülmektedir. 20-27 yaş aralığında bulunan öğretmenlerin yanıtlarının çeşitlilik gösterdiği görülmektedir.

SOSYAL MEDYAYI EĞİTİM AMAÇLI KULLANIR MISINIZ?

Sosyal medyayı eğitim amaçlı kullanır mısınız? sorusuna tüm yaş gruplarından yüksek oranda evet cevabının verildiği görülmüştür. Evet, cevabı veren öğretmenlerin oranının % 91 olduğu görülmüştür. Buradan da öğretmenlerin genel olarak eğitim amaçlı olarak sosyal medyayı kullandığını söyleyebiliriz.

HANGİ SOSYAL MEDYA ARACINI EĞİTİM AMAÇLI KULLANIRSINIZ?

Hangi sosyal medya aracını eğitim amaçlı kullanırsınız? Sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında, tüm yaş gruplarında facebook'un yoğun olarak işaretlendiğini görüyoruz. Facebook yanıtı veren öğretmenlerin toplam oranı % 62 olarak görülmektedir. Daha sonrasında ise diğer seçeneği gelmektedir. Twitter ve kişisel blogların ise katılımcılar tarafından diğer sosyal medya araçlarına nispeten eğitim amaçlı olarak az tercih edildiğini söyleyebiliriz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde İnternet ve Sosyal medya kullanımı insanların hayatlarına etkileyen ve yönlendiren olguların en önemlilerindedir. Çeyrek asırdan bu yana İnternet'in ve sonrasında sosyal medya ortam ve araçlarının ortaya çıkması kişilerarası iletişimi ve bilgi'ye olan erişimi hızlandırdığı kadar aynı şekilde insanların hayatlarında da gözle görülür bir şekilde değişimin gerçekleşmesini de sağlamıştır. Bu açıdan insanları ve dolayısıyla toplumsal hayatı devasa bir şekilde biçimlendiren bu olguların insanların hayatlarında ne ifade ettiği ve bu araçları ne sıklıkla ve hangi amaçlarla kullandıklarının yanı sıra eğitim-öğretim süreçlerindeki yerinin ne olduğu konusu merak edilen ve bilimsel açıdan incelenmesi gereken sorunlardan birini

oluşturmaktadır. Bu araştırmayla öğretmenlerin görüş ve düşünceleri göz önünde bulundurularak bu sorunun incelenmesi yoluna gidilmiştir.

Günümüz teknolojisinin de etkisiyle internet ve sosyal medyanın yoğun olarak kullanıldığı bilinmektedir. Yapılan çalışma da bu sonucu doğrulamıştır. Ankete katılan öğretmenlerin hepsi internete ve sosyal ağlara her gün belirli sıklıklarla bağlandığını belirtmiştir. Akıllı telefonların yaygınlaşmasının da önemli bir etkisinin olmasından kaynaklı olarak internete cep telefonu üzerinden bağlanma oranının yüksek olduğu da rahatlıkla söylenebilir.

Hem kadın hem de erkek öğretmenlerin çoğu internete cep telefonu ile bağlanmaktadır. Ayrıca hem kadın hem de erkek öğretmenlerin neredeyse tamamı interneti bilgi alma, eğlence ve iletişim amacıyla kullandığını belirtmiştir. Araştırma sonucunda sosyal ağların da aynı şekilde öğretmenler tarafından yoğun olarak kullanıldığı ifade edilmiştir. Hem kadın hem de erkek öğretmenlerde genellikle (% 80) sosyal medyanın kullanım süresi olarak günlük 1-3 saat seçeneği yanıtı verilmiştir.

Öğretmenlerde sosyal medya denilince akla gelen ilk şeylerin çoğunlukla eğlence, paylaşım ve arkadaş takibi olduğunu görüyoruz. Kadın öğretmenlerden eğlence seçeneğine ciddi anlamda yanıt gelirken, erkek öğretmenlerde ise paylaşım seçeneğinin önemli sayıda işaretlendiği görülebilir. Bunların yanında az da olsa boş zamanı kullanma ve ürün takibi gibi seçeneklerin de işaretlendiği ifade edilebilir. Bunların yanı sıra elde edilen verilerden yola çıkarsak sosyal medyayı kadın ve erkek öğretmenler umumiyetle iletişim-sohbet ve bilgi edinme amacıyla kullanmaktadır.

Sosyal medya araçlarından eğitim amaçlı kullanım olarak da en çok facebook yanıtının verildiği görülmektedir. Kadın öğretmenlerde erkek öğretmenlerden farklı olarak ise instagram yanıtının verildiği de görülmektedir. Yine sosyal medyanın en önemli yararı olarak öğretmenler bilgi edinme ve arkadaş takibi yanıtını vermiştir. Sosyal medyanın en önemli zararı olarak da bağımlılık yapması ve boş zamanı kötü kullanma yanıtının verildiği görülmektedir.

Öğretmenlerin görüş ve düşünceleri ile literatür taramasından elde edilen veriler sonucunda internetin ve sosyal ağların eğitim-öğretim süreçlerinde daha etkin ve verimli kullanılmaları bakımından şu önerilerde bulunmak gerekebilir:

- Öğretmenlerin internetin ve özellikle yoğun bir şekilde kullanılan sosyal ağların eğitim-öğretim açısından faydalı ve bilinçli bir şekilde kullanılması konusunda daha fazla bilgi sahibi olması ve öğrencilerine bu konuda seminer ve eğitimler vermeleri söz konusu olabilir.
- Öğretmen-öğrenci etkileşimini daha iyi bir şekilde sağlamak için özellikle eğitim kurumlarının internet ve sosyal ağların eğitimde işlevsel bir şekilde kullanılması için yazılımlar yapılmalı ve teşvik edici surette rol ve sorumluluk üstlenmeleri gerekebilir.
- Öğretmenlerin öğrencileri gerek bireysel gerekse de grup çalışması yoluyla internet ve sosyal ağlar üzerinden proje, ödev ve sosyal sorumluluk vererek yönlendirmeleri tavsiye edilebilir.
- Öğrencilerin internet ve sosyal ağlarda zamanın verimli kullanılması ve gizli bilgilerini paylaşmamaları konusunda bilinçlendirilmesi ve yönlendirilmesi önerilebilir.
- Öğretmenlerin çağa uygun bir tarzda ve dersle uyumlu olacak şekilde dersin kalitesinin artırılması amacıyla belli başlı sosyal ağları aktif bir şekilde kullanarak öğrenciler ile iletişimini ve ders takip sürecini bu ağlar yoluyla yapmaları gerekebilir.

KAYNAKÇA

AKKOYUNLU, Buket (2001), "Öğretmenlerin İnternet Kullanımı ve Bu Konudaki Öğretmen Görüşleri", **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 22, 1-8.

AYDIN, M. ve ÇELİK, T., (2017), "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Medya Kullanım Ve Doyumlarının İncelenmesi", **Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi**, 3, 82-97.

CEMALOĞLU, N. ve BIÇAK, D. B., (2015), Sosyal Ağlarda Öğretmen-Öğrenci Arkadaşlığına Yönelik Öğrenci Algıları, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, 13, 51 – 76.

GENÇ, Y. E., (2015), **Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımı ve Bunun Satın Alma Davranışlarına Etkisi**, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

MENTEŞE, M. (2013), "Sosyal Medya Ortam Ve Araçlarının Eğitimde Kullanımına İlişkin Okul Yöneticilerinin Ve Öğretmenlerin Görüşleri", Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi -Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZCAN, B. ve AKINCI, Z., (2017), "Sosyal Medyanın Üniversite Öğrencilerinin Tüketici Davranışları Üzerinde Etkisi: Turizm Fakültesi Örneği", **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, 8, 141-154.

ÖZDEMİR, vd., (2014), "Sosyal Medya Kavramı Ve Sosyal Ağ Sitelerinde Yer Alan Online Reklam Uygulamalarının İncelenmesi", **Electronic Journal of Vocational Colleges**.

SOLMAZ, vd., (2013), "İnternet Ve Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Uygulama", **Selçuk İletişim Dergisi**, 23-32.

TONBULOĞLU, İ. ve İŞMAN, A., (2014), "Öğretmenlerin Sosyal Ağları Kullanım Profillerinin İncelenmesi", **Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 1, s.s.: 320-338.

YILDIZ. A. ve DEMİR, F.M., (2016), "Üniversite Öğrencilerinin İnternet Ve Sosyal Medya Kullanım Amaçlarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği", **Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi**, 17 (37).

MANCAR, B., (2018), "Türkiye Sosyal Medya Kullanımında 13. Sırada", Webmasto.
<http://www.webmasto.com/turkiye-sosyal-medya-kullaniminda-13-sirada>